

تغییر نظام انتخاباتی یا امتیازدهی به احزاب قومی و جنگسالار

گزارشی از بررسی پیشنهادات کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی

کابل - قوس ۱۳۹۴ هجری شمسی (دسمبر ۲۰۱۵ میلادی)

نویسندگان: حسن خطاب و دانش کړوخیل

آژانس خبری پژواک

مقابل پوسته خانه، سرک ۸ تایمنی، کابل – افغانستان
تیلیفون: ۰۰۹۳۰۷۰۰۲۲۵۳۷۵
ایمیل: danish@pajhwok.com
ویبسایت: www.pajhwok.com

خلاصهٔ گزارش

کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، اولین بستهٔ پیشنهادی خود را که ۱۰ ماده دارد، پس از یکماه رایزنی با اقشارمختلف در مرکز و ولایات، به حکومت سپرد و رییس جمهور، هفت مورد آن را پذیرفت و در سه مورد دیگری که شامل تغییر نظام انتخابات، کمیته شفافیت و کوچک کردن حوزه های انتخاباتی میباشد، به کمیسیون اصلاحات وظیفه سپرد تا روی آن بیشتر تعمُق و بررسی نماید.

آژانس خبری پژواک، چهارنشست کارشناسی را با اشتراک **۵۷** فعال مدنی، کارشناسان انتخاباتی، متنفذین قومی، حقوقدانان، نمایندگان مردم در شورای ملی، اعضای کمیسیون اصلاحات انتخاباتی و مسوولان رسانه های همگانی برگزار کرد و پیشنهادات کمیسیون اصلاحات انتخاباتی به بررسی گرفته شد.

در کُلیات، اشتراک کنندگان برضرورت اصلاحات در نظام انتخاباتی تاکید نموده و برخی پیشنهادات کمیسیون اصلاحات انتخاباتی به شمول "تسجیل سهم کرسی های زنان در شوراهای ولایتی و ولسوالی ها به **۲۵** درصد، تجدید نظر بر تعیین مراکز رای دهی، برخی تغییرات در ترکیب کمیتهٔ گزینش اعضای کمیسیون های انتخاباتی، کم نمودن کمیشنران کمیسیون های انتخاباتی، استخدام معلمان مکاتب و استادان موسسات تحصیلات عالی و کارکنان ادارات دولتی به حیث کارکنان موقت انتخابات در مراکز و محلات انتخاباتی" را عملی می دانند.

اما میگویند که تغییر نظام انتخاباتی و برخی موارد دیگر، نیاز به کار و زمان بیشتر دارد و این پیشنهادات در شرایط کنونی، عملی نیست و باید در این موارد تجدید نظر صورت بگیرد.

برخی دیگر از اشتراک کنندگان، پیشنهادات کمیسیون اصلاحات انتخاباتی را دارای نواقص و خلاهای جدی و شماری دیگر، آن را در تضاد با قانون اساسی میدانند و به این باوراند که باید در این پیشنهادات تجدید نظر شود.

مردم درانتخابات سال۱۳۹۳باوجود تهدیدات زیاد، شجاعانه اشتراک نمودند؛ اما کارکرد ضعیف و تقلباتی که ازسوی برخی اعضای کمیسیون های انتخاباتی و دو تیم انتخاباتی شریک در قدرت، صورت گرفت، این روند ملی را بدنام ساختند و قرار شد که برای احیای اعتماد مردم بر پروسه انتخابات، در نظام انتخاباتی اصلاحات بنیادی به میان آید و افراد متقلب مورد پیگرد قرار بگیرند.

درعین حال اکثریت اشتراک کنندگان، مخالف اختصاص دادن یک ثلث کرسی های ولسی جرگه به احزاب سیاسی بوده، گفتند که بعضی احزاب مطرحی که در کشور فعالیت دارند، دیموکرات و ملی نیستند، بلکه این ساختارها در جنگ های داخلی دخیل ومتهم به جرایم جنگی هستند.

به گفته اشتراک کنندگان، چندحزب دیموکرات کوچکی که درجنگ های داخلی دخیل نبودند، زمینه برای شان مساعد نبوده و تاکنون نتوانسته اند که فعالیت شان فراقومی شود، باید برای این احزاب زمینه رشد وتقویت مساعد گردد و در آینده هابرای شان در انتخابات سهم داده شود.

مقدمه

بربنیاد قانون اساسی، سومین انتخابات ریاست جمهوری افغانستان در سال ۱۳۹۳ برگزارشد. مردم به شمول زنان با وجود چالش های امنیتی، با شوق و علاقه به پای صندوق های رای رفتند و ارادۀ شان را تمثیل کردند؛ اما این انتخابات به یکی ازجنجالی ترین وقایع سیاسی درکشور تبدیل گردید.

به دنبال جنجالی شدن انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی سال۱۳۹۳، دو دستۀ انتخاباتی با میانجیگری جان کِری وزیر خارجۀ امریکا وسازمان ملل متحد، روی تشکیل حکومت وحدت ملی توافق کردند، که مادۀ پنجم این توافقنامه مربوط به اصلاَحات انتخاباتی میگردد. کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، براساس ماده پنجم توافقنامۀ سیاسی و فرمان شماره ۴۰ مؤرخ ۲۵ سرطان ۱۳۹۴رییس جمهورایجاد گردید، که هدف اساسی آن را زمینه سازی برای برگزاری انتخابات آزاد، شفاف و عادلانه؛ جلوگیری از تخطی ها، تخلفات و تقلبات انتخاباتی؛ تامین شفافیت درمراحل مختلف روندانتخابات؛ احیای اعتماد مردم برروندانتخابات وموارد دیگر تشکیل میدهد. کمیسیون اصلاحات انتخاباتی موظف شده است تا پیشنهادات اصلاحی خود را در سه بخش (کوتاه مدت، میان مدت و درازمدت) تنظیم نماید.

این کمیسیون، پس از یک ماه رایزنی با اقشار مختلف؛ سرانجام در هشتم سنبله سال ۱۳۹۴ نخستین بستۀ پیشنهادی ۱۰ ماده یی خود را برای آوردن اصلاحات در نظام انتخاباتی، به حکومت سپرد که رییس جمهور، هفت پیشنهاد آن را تائید کرد و به کمیسیون وظیفه داد که درخصوص سه مورد دیگر، بررسی های بیشتر نماید و شیوۀ تطبیقی آن را دریافت کند.

تغییر نظام کنونی انتخاباتی (رای واحد غیرقابل انتقال) به نظام موازی (مختلط) انتخاباتی، ایجاد حوزه های انتخاباتی کوچک برای نامزدان مستقل انتخابات ولسی جرگه، باطل کردن کارت های رای دهی توزیع شده و تهیه فهرست رای دهندگان بر اساس تذکره تابعیت، تجدید نظر بر تعیین مراکز رای دهی، برخی تغییرات در ترکیب کمیتۀ گزینش اعضای کمیسیون های انتخاباتی و چگونگی کارکردهای این کمیسیون ها، ایجاد کمیته شفافیت برای پاسخگویی کمیسیون های انتخاباتی و مسایل دیگر، بیشتر شدن سهم کرسی های زنان در شوراهای ولایتی و ولسوالی ها تا ۲۵ درصد، و استخدام معلمان مکاتب واستادان موسسات تحصیلات عالی دولتی و کارکنان ادارات دولتی به حیث کارکنان موقت انتخابات در مراکز و محلات انتخاباتی، از موارد پیشنهادی کمیسیون اصلاح نظام انتخاباتی می‌باشند.

تغییر نظام کنونی انتخاباتی، کوچک نمودن حوزه های انتخاباتی و کمیته شفافیت، از مواردی اند که رییس جمهور به کمیسیون اصلاحات وظیفه سپرده تا شیوۀ عملی آن را جستجو نماید.

آژانس خبری پژواک به منظور بررسی پیشنهادات کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، چهار نشست کارشناسی را با ۵۷ کارشناس مسایل انتخاباتی، حقوقدانان، اعضای جامعه مدنی و نهادهای ناظربرانتخابات، شورای ملی، متنفذین قومی به شمول هفت زن دایر نمودکه اشتراک کنندگان نظریات و پیشنهادات شان را درخصوص بسته پیشنهادی کمیسیون، ارایه کردند.

۱- کارکردهای کمیسیون های انتخاباتی در انتخابات ۱۳۹۳:

تمام کارشناسان که در نشست های بررسی شرکت کرده بودند، همنظر بودند که تقلبات گسترده در انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی، باعث گردید که اعتبار مردم نسبت به روند انتخابات صدمه ببیند و باورها براین است که مدیریت ضعیف و عدم حفظ استقلالیت کمیسیون های انتخاباتی، سبب شد که روند انتخابات زیرسوال برود.

شهلا فرید استاد پوهنتون کابل گفت که درانتخابات ۱۳۹۳ کارکرد کمیسیون های انتخاباتی مسوولانه نبود، انتخابات مدیریت درست نشد، تمام کمیشنران در این مدیریت ضعیف شامل بودند، شماری از کمیشنران فعلی کمیسیون های انتخاباتی، اصلاً نام انتخابات را هم نشنیده و آگاهی انتخاباتی نداشتند.

وی افزود: "من طرفدار اصلاحات بنیادی در نظام انتخاباتی هستم و باید هرچه زودتر روند اصلاحات از برکناری کمیشنران آغاز گردد."

شریف حسن یار مسوول برنامه های تلویزیون آریانا، با خانم فرید همعقیده بوده و یادآور شد که بحرانی شدن انتخابات، ثمرۀ کار و ناکامی کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات انتخاباتی بود و درکنار کمیسیون ها، تیم های انتخاباتی اشرف غنی، داکترعبدالله وحامدکرزی رییس جمهورسابق، قصداً انتخابات را به طرف بحران بردند. وی گفت: "امروز ما ثمرۀ آن را حکومت دوسرۀ وحدت ملی داریم."

حسن یار افزود: "باید کمیشنران فعلی به علت ضعف مدیریت شان، از وظایف برکنارشوند و اگر دو رهبر حکومت، اراده برای اصلاحات در نظام انتخاباتی دارند، حداقل کمیشنران فعلی، مورد بازپرس نیز قرار بگیرند."

همچنان نجیبه ایوبی رییس کلیدگروپ، به این عقیده است که در کارکمیسیون مستقل انتخابات و کمیسیون مستقل شکایات انتخاباتی در انتخابات ۱۳۹۳ اشتباهات و کاستی هایی وجود داشت و نتوانستند که استقلالیت شان را حفظ کنند؛ به همین دلیل بود که انتخابات با تقلبات گسترده همراه شد.

اما ایوبی گفت تا زمانی که سیستم ها جورنشود، طبیعی است که فساد و تقلب در همه بخش ها وجود میداشته باشد. وی افزود: "ما نمیتوانیم با برکناری اعضای کمیسیون های انتخاباتی به شفافیت برسیم؛ بخاطری که هیچ تضمینی وجود ندارد که افرادجدیدی که به کمیسیون های انتخاباتی میروند، دست به تقلب نمی زنند."

زکریا بارکزی رییس دیدبان دیموکراسی افغانستان، در مورد اینکه چه عواملی باعث شد که کمیسیون های انتخاباتی بیطرفی خودرا حفظ نکردند؟ گفت که خشت اول انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی ۱۳۹۳ غلط گذاشته شد؛ بخاطری که اعضای کمیسیون های انتخاباتی، مستقیماً ازسوی ارگ ریاست جمهوری و یک گروپ خاص تعیین شده بودند. وی از این مسئله سه ماه قبل خبر بود که کی رییس کمیسیون انتخابات و کی رییس کمیسیون شکایات انتخاباتی میشود. بارکزی به این عقیده است که پلان همین بود که باید انتخابات، بحرانی باشد.

هارون میر رییس موسسهٔ بینا و کارشناس مسایل سیاسی و بین المللی گفت که انتخابات، از آغاز یک امر سیاسی است. انتخاب زعیم ملی یک امر سیاسی است؛ اما پروسه انتخابات نباید سیاسی باشد که بدبختانه از آغاز روند انتخابات در کشور تاکنون، این روند سیاسی شده است. زمانی که نخبگان ملت در تعیین زعیم ملی از ابزار سیاست کار می گیرند ، در حقیقت خیانت به مردم میکنند. بدبختانه در انتخابات گذشته، مشکل اساسی در تعیین کمیشنران بود و کمیشنران براساس سهم ازسوی حامدکرزی، معاونین و افراد با نفوذ دیگر تعیین شدند.

عصمت الله سجاد رییس اتحادیه استادان افغانستان گفت که مردم درانتخابات، باوجود تهدیدات زیاد شجاعانه اشتراک نمودند؛ اما سیاسیون وکسانیکه انتخابات را حمایت میکردند ، متاسفانه این روند را زیرسوال بردند و آن را بدنام ساختند.

به گفتهٔ وی؛ دوتیمی که فعلاً در نظام شریک هستند ، بیشترین صدمه را به روند انتخابات زدند ، کمیسیون های انتخاباتی، مستقل نیستند و درانتخابات گذشته طرف واقع شدند و مردم را نسبت به پروسه انتخابات بی باور ساختند. تازمانیکه در نهادهای انتخاباتی اصلاحات بنیادی به میان نیاید ، مردم به پروسه انتخابات باورنکرده و انتخابات بعدی نیز پرچالشتر خواهد بود.

ضیاء بومیا رییس انجمن رسانه های آسیای جنوبی (SAFMA)گفت که درانتخابات گذشته ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی، مشکلات جدی وجود داشت؛ باید روشن شود که مشکل اساسی در کمیسیون های انتخاباتی بوده یا در حکومت و کمیته گزینش کمیشنران کمیسیون های انتخاباتی؟ باید آسیب شناسی دقیق صورت بگیرد. وی افزود: "اگر اصلاحات واقعی در نظام انتخاباتی میخواهیم، افرادی که در انتخابات گذشته تقلب کرده اند ، شناسایی و مورد تعقیب عدلی قرار بگیرند."

داکتر کبیررنجبر رییس انجمن حقوقدانان دیموکرات افغانستان گفت که در قانون، آزاد بودن رای «رای مستقیم» تسجیل شده است؛ اما درتمام انتخاباتی که گذشت، کسی هیچگونه از آزادی انتخابات حرفی زده نمی تواند. وی گفت: "در این، گناه کمیسیون انتخابات قطعاً نیست. در اصل گناه سیستم است. آزادی را تامین نکرد. در تمام مناطق، انتخابات زیر سایه تفنگ می شود. رای دهنده استقلال و آزادی ندارد. به خصوص کسی که نامزد می شود ، کمپاین کرده نمی تواند."

به گفتهٔ رنجبر؛ درکشوری که قانون حاکم نباشد ، هیچگونه توقعی نداشته باشید که انتخابات شفاف، آزاد و عادلانه برگزارشود.

وی به این باور است که حکومت گذشته و فعلی نتوانستند قانون را حاکم کنند ، نتوانستند حتی تفنگ یک جنگسالار را در محل و منطقه اش بگیرند تا ظلم نکند و مردم آزادانه به صندوق های رای رفته و به نامزد مورد نظرخود رای بدهند.

رییس انجمن حقوقدانان دیموکرات افغانستان گفت که فساد و حاکمیت تفنگ در جامعه، کارمندان کمیسیون های انتخاباتی را در محلات توسط فشار ، زور وادار به تقلب می کند که در اینصورت انتخابات شفاف، غیرممکن است. وی علاوه کرد: "تا زمانیکه تفنگ جمع نشود و سیستم مافیایی حاکمیت، حلقه های مافیایی توسط حاکمیت قانون از بین نرود ، ما انتخابات شفاف نخواهیم داشت."

۲ - ایجاد و ساختار کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی:

اصلاح نظام انتخاباتی، یک نیاز مبرم شمرده میشود و کارشناسان انتخاباتی به این باوراند که اگر در قوانین، ساختارها و درکل در نظام انتخاباتی افغانستان اصلاحات لازم به میان نیاید، این امر به معنای مشروعیت دادن به تخلفات و تقلبات است که در انتخابات گذشته صورت گرفته است. آنها به این عقیده اند که اگر با ساختارها و نظام فعلی، انتخابات ولسی جرگه و شوراهای ولسوالی ها برگزار گردد، بار دیگر کشور به طرف بحران انتخاباتی خواهد رفت و آرای مردم قربانی زدوبندهای سیاسی خواهد شد؛ اما برخی دیگر تاکید میکنند که باید اصلاحاتی به میان آید که در تضاد با قوانین نافذه و به ویژه قانون اساسی افغانستان نباشد.

نعیم ایوب زاده رییس بنیاد انتخابات آزاد افغانستان (تیفا) گفت پس از آنکه آرای مردم قربانی تفاهم سیاسی شد، مردم نیز نسبت به پروسهٔ انتخابات ونهادهای انتخاباتی بی باورشدند؛ اما باایجاد کمیسیون اصلاحات، امیدواری هایی ایجادگردید که ممکن دوباره اعتمادسازی شود و اصلاحاتی به میان آید تا مردم در انتخابات پیش رو اشتراک نمایند و اعتماد مردم احیاگردد.

وی به این باور است که امروز چیزی که برای افغانستان مهم است، هویت و کارکمیسیون اصلاحات انتخاباتی است واگر این هویت، منفی شکل بگیرد و کارکردهایش منفی باشد، رفتن به طرف انتخابات ناممکن میشود که این بزرگترین نگرانی است.

ایوب زاده گفت: "اگر کارکردهای این کمیسیون که تکمیل هم نیست، نادیده گرفته شود، ممکن انتخاباتی درکشور برگزارنشود و یگانه امیدواری برای رفتن به طرف انتخابات، همین کمیسیون اصلاحات انتخاباتی است و بس."

شفیقه حبیبی رییس انجمن زنان ژورنالیست افغان گفت که در شرایط کنونی، تمام امیدها به کمیسیون اصلاحات انتخاباتی دوخته شده است؛ تاحداقل زمینه یک انتخابات سالم و کمتر دردسرساز را فراهم نمایدو تاحال، کاری که کمیسیون اصلاحات کرده قابل ستایش است.

اما غلام جیلانی ځواک رییس تلویزیون کابل نیوز گفت که کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، یک کمیسیون غیرقانونی است؛ پیشنهادات کمیسیون که به حکومت سپرده شده درتضاد با قانون اساسی است. وی افزود "وقتی پیشنهادات در تضاد با قانون باشد، این اصلاحات انتخاباتی نیست، بلکه خراب نمودن روند انتخابات است."

ځواک علاوه نمود که پیشنهادات ارایه شده، جنبه عملی به خصوص در ولایات ندارد و کمیسیونی که اساس آن غیرقانونی باشد، باید جلو آن گرفته شود.

داکترحبیب الرحمن ننگ عضو شبکه نهادهای جامعه مدنی افغانستان برای تحکیم روندانتخابات (اکسین) گفت که اصلاحات در نظام انتخاباتی، یک ضرورت است وکمیسیون اصلاحات انتخاباتی، باوجودی که از طرف دوتیم شریک در قدرت انتخاب شده اند؛ اما باید برای افغانستان کارنمایند تا اعتماد از دست رفته مردم برروند انتخابات احیا گردد.

اعضای کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، ازسوی دو تیم شریک در قدرت معرفی شده اند و ممثل نظریات سایر جریانات سیاسی که حضور بالقوه در افغانستان دارند، شده نمیتوانند، که این میتواند تاثیرمنفی بر روند اصلاحات انتخاباتی نیز بگذارد و اگر این ترکیب، در روند اصلاحات به جای منافع گروهی، منافع ملی را مدنظر نگیرند، در انتخابات آینده نصف اعضا از یک تیم و نصف اعضا از تیم دیگر به ولسی جرگه راه خواهند یافت.

در نظرسنجی که توسط موسسهٔ انتخابات آزاد و عادلانه افغانستان نشر شده، آمده است که طوری که کارنامه اعضای تعیین شدهٔ کمیسیون اصلاحات انتخاباتی مورد ارزیابی قرار گرفت، به جز از تعداد محدود شان، سایر اعضا از شرایط، کیفیت کاری و تجربه مسلکی در امور انتخاباتی برخوردار نمی باشد.

نظرسنجی اضافه میکند که تعدادی از اعضای تعیین شده، نسبت وابستگی های محسوس سیاسی و فعالیت های ملموس در جریان مبارزات انتخاباتی، استقلالیت لازم کاری در کمیسیون اصلاحات انتخاباتی را ندارند.

شاه محمود میاخیل عضو کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی که بتاریخ هفتم سنبله با کاوون کاکړ عضو دیگرکمیسیون، طی کنفرانسی به شکل اعتراض، جلسات کمیسیون را تحریم کرده بود، گفت متاسفانه از اینکه اکثریت اعضای کمیسیون وابسته به احزاب گوناگون هستند و با در نظرداشت منافع شخصی، حزبی سمتی وغیره، یک سلسله تصامیمی که سراسر مخالف منافع ملی بوده، اتخاذ نماید که در صورت عملی شدن این تصامیم، ضربه مهلک بر پروسه دیموکراسی و ثبات در کشور وارد خواهد کرد.

وی به حکومت پیشنهاد کرد که در ترکیب فعلی کمیسیون، باید بصورت جدی و فوری تجدید نظر شود، تا افراد بی‌طرف و چهره های ملی که به هیچ گروه وابسته نباشند، در ترکیب کمیسیون شامل شوند.

شاه حسین مرتضوی، ادیتور و معاون مدیر مسوول روزنامه(۸ صبح) گفت که اعضای کمیسیون، از سوی هردو تیم شریک در قدرت معرفی شده اند، اختلافات عمیق در دیدگاه های اعضای کمیسیون اصلاحات انتخاباتی وجود دارد و در چنین وضعیت دشوار است که طرح اصلاحی شان را برحکومت قبول نمایند و باید در نخست، اختلاف درونی خود را برطرف نمایند؛ زیرا مشکلات در داخل کمیسیون بین افراد، طرح و دیدگاه ها وجود دارد.

۳- تغییر نظام انتخاباتی:

براساس پیشنهاد کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی، نظام انتخاباتی باید طوری تغییر نماید که باعث سهمگیری و رُشد احزاب سیاسی گردیده و نقش موثر احزاب سیاسی را در سیستم دولتداری افغانستان مساعد سازد و نظام انتخاباتی رای واحد غیرقابل انتقال (SNTV)، به نظام موازی طوری تغییریابد که یک ثلث کرسی های ولسی جرگه به آن احزاب سیاسی اختصاص یابد که دقیقاً طبق احکام قانون احزاب سیاسی و سایر اسناد تقنینی در زمینه، ایجاد شده و فعالیت می نمایند.

اما اکثریت اشتراک کنندگان این نشست ها تاکید کردندکه تغییر نظام کنونی انتخاباتی (رای واحد غیرقابل انتقال) به نظـــــام موازی(مختلط) انتخاباتـــــی، مشکلات را بیشترمی سازد و در شرایط فعلی جنبهٔ عملی آن دیده نمیشود وباید سیستمی پیشنهاد گردد که آسان و سازگار با اوضاع کشور باشد.

کمیسیون مستقل انتخابات نیز گفته است که تغییر سیستم، علاوه بر آنکه مشکلاتی را برای رای دهندگان به وجود می آورد، شمارش و پروسس آرا نیز پیچیده تر می گردد و نیاز به آموزش کارمندان و آمادگی های تخنیکی زیادی در کمیسیون دارد، که مستلزم زمان زیادی می باشد.

نظام انتخاباتی فعلی افغانستان، برای انتخابات ولسی جرگه، نظام انتخاباتی "رای واحد غیرقابل انتقال (SNTV" می باشد و به دلیل یک مرحله ای بودن، یک سیستم کم هزینه، آسان و ساده است و در سیستم، یک نامزد می تواند با رای کم در انتخابات پیروز شود.

غلام حسن گران رییس سابق دارالانشای ولسی جرگه گفت که آسیب شناس انتخابات، یک موضوع استراتیژیک است که باید ریشه یابی گردد و سیستم انتخاباتی را که کمیسیون اصلاحات انتخاباتی پیشنهاد کرده، پیچیده است و مردم نمیتوانند آن را هضم نمایند.

شاه سلطان عاکفی رییس کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی، در آخرین نشست بررسی پیشنهادات، یادآور شد که در بستهٔ نخست، نظام موازی (مختلط) انتخاباتی را پیشنهاد کرده بودند که دراین نظام انتخاباتی، یک ثلث کرسی ها به احزاب سیاسی اختصاص یافته است و دو ثلث دیگر، در حوزه های فعلی و موجود ولایتی باقی بماند.

اما کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، با در نظرداشت انتقاداتی که بر نظام موازی وارد شده است؛ درحالیکه با آن موافق نیست، حالا نظام انتخاباتی چند بُعدی را نیز تحت مطالعه گرفته است که دراین نظام احزاب سیاسی، ائتلاف احزاب، نامزدان مستقل و ائتلاف نامزدان مستقل در یک حوزهٔ انتخاباتی باهم به رقابت می پردازند، رای دهنده در این نظام حق یک رای را دارد و مستقیماً به رای گیرنده رای میدهد؛ زیرا احزاب و ائتلاف نامزدان، با لیست باز وارد رقابت میشوند.

اما شاه محمود میاخیل عضومعترض کمیسیون اصلاحات انتخاباتی گفت که بعد از صدور فرمان رییس جمهور در خصوص تشکیل کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، سه مورد واضح بود که باید طرح اصلاحی کوتاه مدت، میان مدت و درازمدت به حکومت سپرده شود؛ اما در بستهٔ پیشنهادی که به حکومت سپرده شد، روشن نیست که کدام های آن کوتاه مدت و کدام های آن متوسط و درازمدت است.

میاخیل مدعی شد که کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی، به جای اینکه در بستهٔ کوتاه مدت روی چگونگی برگزاری انتخابات ولسی جرگه و شوراهای ولسوالی ها کارنماید، از همان روز اول، بحث را روی تغییر سیستم انتخاباتی آغاز نمود. وی گفت: "با وجودیکه دیدگاه ما دوعضو معترض (میاخیل و کاوون) این بود که تغییرسیستم انتخاباتی، یک مسئله درازمدت است و مسئله مهم درکوتاه مدت این است که انتخابات ولسی جرگه، چگونه برگزارشود که دراین مورد باید راه حل جستجوگردد و نباید عجله صورت بگیرد و اگر سیستم انتخاباتی تغییرمیکند، باید مطالعهٔ دقیق شود که با وضعیت فعلی کشور برابر باشد."

این عضو معترض کمیسیون اصلاحات انتخابات افزود که حالا اعضای کمیسیون نیز درک کرده اند که نظام پیشنهادشدۀ شان مناسب با وضعیت افغانستان نیست؛ به همین منظور، نظام انتخاباتی چند بُعدی را تحت بررسی گرفته اند.

وی گفت: "باید هرتغییری که به میان می آید، سه اصل (حقوقی، تخنیکی و سیاسی) مدنظرگرفته شود؛ اما طرحی که ازسوی کمیسیون اصلاحات پیشنهاد گردیده، جنبۀ عملی آن در وضعیت فعلی کشور کمتراست."

شاه محمود میاخیل افزود که پیشنهاد وی، تبدیل نمودن سیستم اکثریتی به سیستم حوزه های کوچک بوده که از لحاظ تخنیکی، به نام First Past The Post(FPTP) یاد میشود. وی نظام موازی (مختلط) انتخاباتی و نظام انتخاباتی چند بُعدی را در شرایط فعلی برای در کشور قابل تطبیق و عملی نمیداند.

میاخیل علاوه کرد که هدف از پیشنهاد این بوده که تعدادی از کرسی هایی که در قانون اساسی برای نمایندگان ملت(۲۵۰) پیشبینی گردیده، بدون اینکه در حصه سهمیۀ زنان، کوچی ها و یک کرسی اهل هنود اندکترین تغییر آید، باید افغانستان به حوزه های کوچک تقسیم شود تا تمام مردم در پارلمان دارای نماینده باشند و هیچ محل یا حوزه ای از این حق اساسی خویش محروم نگردد.

میاخیل، مزایای این سیستم را قرار ذیل بیان کرد:
- نماینده هر حوزه معلوم خواهد بود، که به این اساس رابطۀ مستقیم بین مردم و نمایندۀ شان به وجود خواهد آمد.
- در حوزه های انتخاباتی از تقلب و تخلف، جلوگیری به عمل خواهد آمد؛ بخاطریکه هرنامزد به آسانی میتواند ناظرین کافی در حوزه انتخاباتی داشته باشد.
- مردم، با این سیستم آشنایی کامل داشته و بسیار به راحتی میتوانند به نامزد مورد نظر خویش رای بدهند و در قدم دوم، با درنظرداشت نفوذی که یک نامزد در محل دارد، به راحتی برنده بودن یک نامزد را نشان میدهد.
- با در نظرداشت مشکلات امنیتی، اگر در کدام محل تعداد رای دهندگان محدود هم باشد، با وجود آنهم اهالی محل دارای نماینده خواهند بود؛ یعنی به هیچ وجه محروم نمی شوند.
- اگر نظر به مشکلات امنیتی در کدام محل، انتخابات برگزار نگردد، در صورت تامین امنیت میتوان به سادگی از طرف کمیسیون انتخابات، در آن محل انتخابات صورت بگیرد.
- مصارف نامزدان، درین سیستم بسیار کاهش خواهد یافت و فردی که واجد شرایط باشد، بدون در نظرداشت اینکه مصارف گزاف را متقبل شود، میتواند خود را نامزد نماید.
- دراین سیستم، احزاب بصورت طبیعی رُشد خواهد کرد و در هر محل میتواند نامزدان انتخابات داشته باشد، که در صورت برنده شدن، بسیار به راحتی میتواند اکثریت را در ولسی جرگه کسب نماید.
- شیوۀ مدیریت و رای شماری، دراین سیستم بسیار ساده و بسیط خواهد بود.

ضیاالحق امرخیل رییس سابق دارالانشای کمیسیون مستقل انتخابات گفت که افغانستان در یک دهۀ گذشته، به یک لابراتوار مبدل شده است و هر نوع کار در این کشور به امتحان گرفته می شود، سیستم هیچ مشکل ندارد، عملی نمودن آن مشکل دارد، مشکل در غفلت نظام است و حکومت در پُشت کمیسیون های انتخاباتی ایستاده نیست.

وی افزود: "از نظامی که غیر قانونی به وجود آمده باشد، چگونه توقع عملی نمودن قانون را داشته باشیم، باید یادآور شوم که هر کس دیگر به جای ما میبود، از این بدتر میشد، بهتر نه."

صفی الله غیر رییس رادیوتلویزیون تعلیمی معارف گفت که سیستم انتخاباتی که ازسوی کمیسیون پیشنهاد شده است، گُنگ و مغلق بوده و به جای آن باید یک سیستم ساده پیشنهادگردد تا مردم، آن را درک کرده بتوانند؛ اگر از اوایل سیستم گُنگ باشد، تا آخر ادامه پیدا می کند.

کاوون کاکړ عضو کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی پیشنهاد کرد که زمان، محدود است؛ یک سیستم مغلق را مردم نمی توانند بفهمند ، حتی سیاسیون هم نمی توانند بفهمند و دیگر تغییر سیستم انتخاباتی، نیاز به زمان دارد تا به مردم فهمانده شود.

۴- امتیازدهی به احزاب قومی وجنگسالار:

در یک نظام دیموکراسی، احزاب و برنامه های آنان است که با یکدگر رقابت میکنند و مردم در واقع بجای اینکه به نامزدان فکرکنند ، به برنامه های اعلام شدۀ آنان رای میدهند و در نظام انتخاباتی آزاد و عادلانه، موفقیت یک حزب سیاسی بستگی به میزان حمایتی دارد که درآن میتواند در بین مردم کسب وآن را حفظ نماید ؛ اما به گفتۀ آگاهان امور ، درافغانستان احزاب سیاسی نتوانسته اند جایگاه خود را بخاطری که هنوز ملی، فراگیر و فراقومی نشده اند ، پیداکنند ؛ بیشتراحزاب، قومی و سمتی بوده ونباید به آنان در انتخابات کرسی های امتیازی داده شود.

شاه محمود میاخیل گفت: "پیشنهادات دوستان ما در کمیسیون اصلاح نظام انتخاباتی، به دو محور اساسی در حرکت بوده؛ اول اینکه برای احزاب سهمیه بیشتر داده شود. به عبارت دیگر، باج بیشتر برای احزاب در نظر گرفته شود ؛ دوم اینکه در سیستم اکثریتی که امکان ضایع شدن رای وجود دارد ، باید تغییرات به وجود آید."

وی افزود که در مقابل استدلال دوستان در کمیسیون، دلایلی که وی برای آنها ارایه نموده، این بود که در قدم نخست باید زمینۀ رشد طبیعی و تدریجی برای احزاب مساعد گردد ، نه اینکه به شکل کورکورانه امتیازات برای چند حزبی داده شود که تمام ملت را به زور پول و تفنگ در انحصار خود گرفته است.
دوم با وجودی که در سیستم اکثریتی، امکان ضایع شدن رای وجود دارد ، ولی در نفس خود اشتراک مردم درین سیستم قابل محاسبه است.
اکرام افضلی رییس اجرایی دیدبان شفافیت افغانستان گفت که احزاب سیاسی باید دیموکرات باشند ؛ اما متاسفانه چند حزب مطرحی که درافغانستان فعالیت دارند ، به هیچ شکل دیموکرات نیستند ، بلکه رهبران شان در جرایم جنگی دست دارند و مجرم های شناخته شده اند و این ساختارها نمیتوانند نمایندگی از مردم نمایند ؛ باید به احزاب دیموکرات موقع رشد داده شود و حمایت مالی شوند.

نعیم نظری مسوول عمومی شبکه جامعه مدنی و حقوق بشر گفت که دیموکراسی بدون احزاب سیاسی مفهومی ندارد ؛ اما متاسفانه درافغانستان، احزاب سیاسی معیاری که شایستۀ نام دیموکراتیک باشد وجود ندارد ، احزاب باید تقویت شوند ومورد حمایت بیشترقرار بگیرند و شرایط سخت تر بر آنان وضع گردد. هرزمانیکه با معیارها برابرشدند ، درانتخابات پنج سال بعد ، موضوع اختصاص کرسی ها به احزاب مورد بحث قرار گیرد.

شکریه جلالزی رییس موسسۀ انکشاف و هماهنگی زنان افغان (AWCPO) پیشنهاد کرد که نخست باید بالای احزاب کار شود تا آنها به پای خود ایستاده و اعتماد مردم را به دست آورند و تفنگ را به زمین بگذارند و دیگر از تفنگ کار نگیرند. هرگاه به پای شان ایستاده شدند ، آنوقت برای شان در انتخابات نقش داده شود.

سیستم کنونی انتخاباتی افغانستان، رای واحد غیرقابل انتقال است که در آن، احزاب نقش ندارند. برخی آگاهان دیگر تاکید دارند که باید سیستم انتخابات تغییر کند و نقش احزاب سیاسی برجسته شود

موسی فریور استاد حقوق و علوم سیاسی پوهنتون کابل تاکید کرد که باید درانتخابات، نقش احزاب برجسته ساخته شود. احزاب نیز افراد شایسته را معرفی کنند. اگر در گذشته نقش احزاب در نظر گرفته میشد ، در دور جدید یک شورای ملی بهتر به وجود می آمد. خارجی ها نیز در این قسمت مداخله کرده و اجازه ندادند که احزاب وارد پارلمان شوند.

فهیم دشتی رییس اجرایی اتحادیه ملی ژورنالیستان افغانستان، این پرسش را مطرح کرد که اگر به احزاب سیاسی درانتخابات نقش داده نشود ، چگونه آنان بتوانند قوی شوند و باوجودیکه احزاب معیاری و سرتاسری در کشور وجود ندارد ؛ اما با آنهم باید در انتخابات نقش داده شوند تا آنان رشد نمایند.

داکتربشیر فاروق عضوکمیسیون اصلاحات انتخاباتی گفت که بادرنظرداشت حضورکمرنگ احزاب سیاسی، رایزنی هایی با اقشار مختلف صورت گرفت. نظریات و پیشنهادات این بودکه احزاب سیاسی، یکی از پایه های دیموکراسی است و باید حضوراحزاب، از طریق نظام انتخاباتی مشخص شود تاانتخابات به یک ثبات سیاسی بینجامد.

وی علاوه کرد که به همین منظور بود که کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، سیستمی را پیشنهاد کردکه براساس آن یک ثلث از کرسی های ولسی جرگه، به احزاب سیاسی اختصاص داده شود و حوزۀ انتخاباتی هم به احزاب تمام کشور باشد. این سیستم انتخاباتی، بیشتربه نفع احزاب سیاسی میباشد.

فاروق افزود: "زمانیکه ما این سیستم را پیشنهاد کردیم، انتقادات براین بودکه احزاب سیاسی مشکل دارند وهمه شمول نیستند ؛ به همین منظور بود ماده پیشنهادی که درآن نقش احزاب ذکر شده است، دوباره به کمیسیون محول گردیدو کمیسیون در بسته دوم خود، قرار است یک سیستم دیگر (نمایندگی چند بُعدی) را به حکومت پیشنهاد نماید که درآن احزاب سیاسی، ائتلاف احزاب، نامزدان مستقل و ائتلاف نامزدان مستقل، در یک حوزۀ انتخاباتی باهم به رقابت می پردازند.

۵- کوچک کردن حوزه های انتخاباتی:

کاوون کاکړ عضوکمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی گفت که یکی از خواسته های اساسی مردم در سراسر کشور، کوچک نمودن حوزه های انتخاباتی است و در شرایط کنونی، یکی از ضروریات نیز پنداشته میشود. وی افزود: "حوزه های انتخاباتی باید کوچکتر شود. هدف از پیشنهاد این بوده که در انتخابات پارلمانی، افغانستان به واحد حوزوی تقسیم گردد تا هر حوزه، در ولسی جرگه یکنفر نماینده داشته باشد."

نعیم نظری مسوول عمومی شبکه جامعه مدنی و حقوق بشر، به این عقیده است که کوچک شدن حوزه ها باوجودیکه منفعت دارد ؛ اما ضررآن بیشتراست واگر قرار باشد که حوزه ها کوچک شوند، فضای انتخاباتی، قومی شده وفرصت برای افرادی که رای ملی دارند و میتوانند از نقاط مختلف ولایت مربوطه خود رای بگیرند و برای چهره های روشنفکر و ملی، محدودتر میشود وفرصت برای افراد منطقه گرا، سمتگرا و قومگرا بیشتر میشود.

۲- کمیته شفافیت:

کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، به منظور پاسخگویی کمیسیون های انتخاباتی، حل معضلات میان کمیسیون مستقل انتخابات و کمیسیون شکایات انتخاباتی و تأمین شفافیت در روند انتخابات، ایجادکمیتهٔ شفافیت را به ترکیب یک عضو ستره محکمه به انتخاب شورای عالی ستره محکمه، به حیث رییس؛ معاون لوی څارنوالی در امور تحقیق، به حیث عضو ؛ یک عضو کمیسیون مستقل حقوق بشر به انتخاب آن کمیسیون، به حیث عضو ؛ یک عضو کمیسیون مستقل انتخابات به انتخاب آن کمیسیون، به حیث عضو ؛ یک عضو کمیسیون شکایات به انتخاب آن کمیسیون، به حیث عضو پیشنهاد کرده است.

نهادهای ناظر برانتخابات وکمیسیون های انتخاباتی می‌گویند که ایجادکمیتهٔ پیشنهاد شده ازسوی کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، استقلال کمیسیون‌های انتخاباتی را زیر سوال می‌برد و غیرقانونی است ودر تضاد با ماده ۱۵۲ قانون اساسی قرار دارد. آنها کمیسیون انتخابات را مستقل و یگانه مرجع مدیریت و نظارت انتخاباتی دانسته اند. افزون بر این، تعدد نهادها باعث پیچیدگی امور، طولانی شدن روند انتخابات و احتمال جنجالی شدن انتخابات می‌گردد.

اما شاه سلطان عاکفی تصریح کرد که درانتخابات گذشته، به شکایات واعتراضات رسیدگی صورت نگرفت. دربعضی موارد بین کمیسیون های انتخاباتی نیز مشکلاتی وجود داشت و کمیسیونهای انتخاباتی پاسخگو نبودند ؛ به همین منظور در بستهٔ پیشنهادی نخست، ایجاد کمیته شفافیت پیشنهاد شد تا حداقل به معضلات عمده و مهمی که میان نهادهای انتخاباتی به وجود می آید ، رسیدگی نماید.

وی گفت: "اگر تمام شکایات و اعتراضات انتخاباتی را به دستگاه عدلی و قضایی کشور بسپارید ، در آنصورت انتخابات چندین سال را در بر میگیرد که این، یک مشکل جدی را به بار می آورد."

صدیق الله توحیدی معاون کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی گفت که اعضای کمیسیون های انتخاباتی، افراد واجدالاحترام غیرمسوول هستند و به هیچ نهادی پاسخگو نیستند؛ از یکسو باید استقلالیت شان حفظ شود و از سوی دیگر باید پاسخگو قرار داده شوند. بناءً کمیسیون اصلاحات انتخاباتی، کمیته شفافیت را پیشنهاد نمودکه دراین خصوص، با ستره محکمه گفتگوها جریان دارد تا جایگاه قانونی این کمیته دریافت گردد.

شاه حسین مرتضوی ادیتور روزنامه (۸ صبح) گفت که موازی سازی اداره، یک مشکل جدی است و ایجاد کمیتۀ شفافیت، به حکومت فرصت میدهد تا در هربخش انتخابات، دست اندازی نمایدو به جای ایجاد این کمیته، باید صلاحیت کمیسیون شکایات بیشتر شود.

۷- ترتیب لیست رای دهندگان:

کمیسیون اصلاحات انتخاباتی پیشنهاد نموده است که فهرست رأی دهندگان و رأی دهی، بر اساس تذکرۀ تابعیت ترتیب شود و با درک اینکه تعدادی از شهروندان کشور تا کنون تذکره ندارند ، کمیسیون مستقل انتخابات، ترتیبات خاص اصولی دیگری را جهت ثبت نام شان در فهرست رأی دهندگان، صرف برای انتخابات سال ۱۳۹۵ اتخاذ نماید.

صدیق الله توحیدی معاون کمیسیون اصلاح نظام انتخاباتی گفت کسانی که تذکرۀ تابعیت دارند ، می توانند بر اساس تذکره، خود را در حوزه های رای دهی ثبت کنند ؛ اما کسانی که تذکره ندارند ، می توانند بر اساس سند دیگری که هویت آنها را تثبیت کند ، ثبت لیست رای دهندگان شوند. به گفته وی، کمیسیون مستقل انتخابات مسوولیت دارد تا طرزالعمل ساده را برای ثبت رای دهندگان تهیه کند.

رحمت الله صالحی مسوول ولایتی بنیاد انتخابات آزاد و عادلانه افغانستان (فیفا) گفت که برای آوردن شفافیت درانتخابات، تهیه لیست رای دهندگان کافی و نیاز به تغییرسیستم انتخاباتی و تغییرقوانین نیست؛ اگر لیست رای دهندگان تهیه شود و واجدین شرایط مشخص شوند ، هرسیستم انتخاباتی که وجود داشته باشد ، میتواند در انتخابات شفافیت تامین شود.

نعیم نظری مسوول عمومی شبکه جامعه مدنی و حقوق بشر گفت که تهیه لیست رای دهندگان، موضوع مهم است که میتواند تا حداکثر شفافیت را در انتخابات به جود آورد.

انجنیر زکریا زکریا عضو ولسی جرگه، انتخابات را یک امرضروری دانسته و گفت به هرشکلی که میشود ، باید انتخابات برگزار شود و برای کاهش تقلب درانتخابات، باید لیست رای دهندگان تهیه گردد ؛ اعتماد مردم بر روند انتخابات به هرشکلی که میشود احیاگردد.

گل احمدعظیمی عضو مشرانوجرگه، به برگزاری هرچه عاجل انتخابات تاکید نموده گفت که هرگونه اصلاحاتی که میان آید ، بخاطریکه جامعه تاکنون سازگار نیست، انتخابات صددرصدی شفاف، سراسری و عادلانه درکشور برگزار نخواهندشد.

اما برخی دیگر از اشتراک کنندگان نشست، به این باوراند که در بخش تخنیکی، تهیه لسیت رایدهندگان درشرایط فعلی، مطلق ناممکن است؛ بخاطریکه سیستم منظم آدرس درکشور وجود ندارد ، کوچه ها نامگذاری نشده و شمار قریه ها نیز معلوم نیست، در حال حاضر نصف نفوس کشور به خصوص در ولایات، تذکرۀ تابعیت ندارند و به همین گونه مشکلات فراوان تخنیکی دیگر نیز وجود دارد.

نجیبه ایوبی رییس کلیدگروپ گفت که جنجالهای زیادی در تذکره وجود دارد؛ حتی یک نفر ۹ تذکره به یک نام دارد که در هرجایی که میرود ، مورد استفاده نیز قرار میگیرد. وی گفت که حتی گزارشاتی وجود دارد که افراد خارجی از افغانستان تذکره گرفته اند وبیم آن میرود که این مشکل بیشتر شود و کشورهای همسایه که درافغانستان اجندا دارند ، بتوانند ازاین طریق حتی در پارلمان کشور نفوذ کنند.

زکریا بارکزی رییس دیدبان دیموکراسی افغانستان گفت که هرچند فهرست رای دهندگان و رای دهی براساس تذکره تابعیت، یک مورد خیلی خوب برای جلوگیری از تقلب و مصارف بلند می باشد ؛ اما درکوتاه مدت امکان پذیر نیست. به گفتهٔ وی، توزیع تذکره های برقی برای تمام مردم افغانستان، ممکن سال ها را در بر بگیرد و در حال حاضر، شمار زیادی از مردم به خصوص زنان در مناطق دوردست تذکرهٔ کاغذی نیز ندارند.

به گفتهٔ وی، در صورت عملی شدن طرح یادشده کمیسیون، شمار زیادی از مردم به ویژه زنان از حق رای محروم خواهند شد. بارکزی نیز به این باور است که تهیه لیست رای دهندگان درمرکز رای دهی نیز به دلیل مشکلات امنیتی، در برخی مناطق عملی نمی باشد.

۸- جنبهٔ تطبیقی پیشنهادات کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی:

باورها براین است که بسیاری از پیشنهادات اصلاحی کمیسیون اصلاحات انتخاباتی که به حکومت سپرده شده است، مشکل قانونی دارد و درسال اخیر کاری ولسی جرگه، براساس ماده ۱۰۹ قانون اساسی پیشنهاد تعدیل قانون انتخابات نمی تواند در فهرست کار شورای ملی قرار بگیرد و برخی موارد پیشنهادات کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی، عملی نیست.

به عقیده کارشناسان انتخاباتی، اصلاحات از سوی کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی پیشنهاد شده است که برخی موارد این طرح، در کوتاه مدت قابل اجرا نیست.

زبیرشفیقی مدیرمسوول روزنامه (ویسا) گفت که آوردن اصلاحات درنظام انتخاباتی یک گام نیک است؛ اما اصلاحات باید مورد قبول همه مردم افغانستان بوده و قابل اجرا باشد و اگر هدف از اصلاحات، تنها برکناری کمیشنران کمیسونهای انتخاباتی باشد و تمام بار ملامتی به دوش این افراد انداخته شود ، این ظلم است.

وی افزود: "درکنار ضعف مدیریت اعضای کمیسیونهای انتخاباتی، بزرگترین تقلب را دو تیم شریک در انتخابات انجام دادند."

شفیقی به این باور است که اصلاحاتی که کمیسیون موظف پیشنهاد کرده، در کوتاه مدت قابل اجرا نیست و باید پیشنهاد براساس شرایط فعلی کشور ارایه گردد.

یکی از چالشهای عمده دربرگزاری انتخابات آزاد، عادلانه و سراسری درکشور؛ چالشهای امنیتی است. با شکل گیری حکومت وحدت ملی، وضعیت امنیتی رو به وخامت بوده و فعالیتهای مخالفان مسلح نیز گسترش یافته است که در چنین وضعیتی، برگزاری انتخابات در اکثر مناطق کشور ناممکن به نظرمیرسد. کارشناسان انتخاباتی به این باوراند که در کنار آوردن اصلاحات در نظام انتخاباتی، به چالشهای امنیتی نیز توجه جدی صورت بگیرد و قبل از انتخابات، امنیت درکشور تامین گردد و اگر امنیت وجودنداشته باشد، انتخابات بدتر از گذشته بوده آن مورد قبول نخواهد بود.

عبدالله خنجانی مدیرمسوول (تلویزیون۱) گفت که اگر ده بار هم قانون تغییرکند و کمیشنران کمیسیونهای انتخاباتی برکنار شوند، مشکل حل نخواهد شد؛ تا زمانیکه رییس جمهور و رییس اجرایی حکومت تعهد نکنند و از خود تقوای سیاسی و خودگذری نشان ندهند. وی گفت: "هیچ میکانیزم و شیوه ای بخاطر قناعت دادن شان وجود ندارد، دو رهبر برای تقسیم قدرت، علاقهٔ بیشتر پیدا کرده اند و فکر می کنند که آمر حوزه نیز از این دو نفر باشد."

ضیاالحق امرخیل رییس سابق دارالانشای کمیسیون مستقل انتخابات گفت تا زمانی که پروسه انتخابات از تقسیمات خارج نشود، زمانی که در هر اداره از چوکیدار تا بلندپایه آن به اساس تقسیمات باشد، آنها چگونه وفادار باشند! آنان به افرادی وفادار باقی میمانند که توسط آن مقرر شده باشند، که در نظام کنونی نیز این مشکل به شکل گسترده وجود دارد.

امرخیل امنیت را مشکل دیگری دربرابر انتخابات دانسته افزود: "ساحات زیادی از کشور در کنترول حکومت نیست، در چنین وضعیت چگونه انتخابات آزاد، عادلانه و همه شمول برگزارشود."

شاه محمود میاخیل عضو کمیسیون اصلاحات انتخاباتی گفت که تغیر نظام انتخاباتی و ۷ پیشنهاد که کمیسون خاص ارایه کرده، زمان گیر است. در نظر گرفتن و تطبیق آن، انتخابات ولسی جرگه را در سال ۱۳۹۵ هجری و شمسی ناممکن میسازد. وی افزود: "اگر در سال آینده انتخابات ولسی جرگه برگزار نشود، مشکلات جدی را به حکومت فعلی به میان خواهد آورد."

پیشنهادات:

۱ ـ آوردن اصلاحات درنظام انتخاباتی، یک ضرورت مبرم شمرده میشود؛ اما اصلاحاتی به میان آید که مورد قبول همه مردم افغانستان باشد. نباید تغییرات عجولانه بدون اینکه در زمینه بحث های تخنیکی کافی شده باشد، صورت بگیرد و یا در تضاد با قانون اساسی باشد.

۲ـ حکومت، اگر اراده سیاسی برای آوردن اصلاحات انتخاباتی دارد، باید آسیب شناسایی دقیق از روند انتخابات گذشته صورت بگیرد و افرادی که در انتخابات گذشته تقلب کرده اند، شناسایی و مورد تعقیب عدلی قرار بگیرند.

۳ـ دیموکراسی بدون احزاب سیاسی مفهوم ندارد. برای احزاب ملی و دیموکراتیک باید زمینه رشد فراهم شود؛ اما احزاب فعلی افغانستان معیاری و ملی نیستند و نباید یک ثلث کرسی های ولسی جرگه، به این نوع احزاب اختصاص داده شود.

۴ـ موازی سازی اداره درافغانستان، یک مشکل جدی است و ایجاد کمیته شفافیت، به حکومت فرصت میدهدتا در هربخش انتخابات دست اندازی نماید؛ بجای ایجاد کمیته شفافیت، باید صلاحیت کمیسیون شکایات بیشترشود.

۵- در انتخابات پارلمانی افغانستان، باید به حوزه های انتخاباتی کوچک تقسیم گردد؛ بدون اینکه در حصه سهمیه زنان، کوچی ها و یک کرسی اهل هنود، اندکترین تغییری آید؛ تا تمام مردم در پارلمان دارای نماینده باشند و هیچ محل یا حوزه، از این حق اساسی خویش محروم نگردد.

۶ـ زمان برگزاری انتخابات ولسی جرگه و شورای ولسوالی ها هرچه زودترمشخص شود و برای برگزاری انتخابات شفاف و عادلانه، تدابیر امنیتی از اکنون اتخاذ گردد.

۷- در ترکیب فعلی کمیسیون، باید بصورت جدی و فوری تجدید نظر شود تا افراد بی طرف و چهره های ملی که به هیچ گروه وابسته نباشند، در ترکیب کمیسیون شامل گردند.

۸ ـ برای آوردن شفافیت درانتخابات، لیست رای دهندگان تهیه گردد، برای فهرست رأی دهندگان و رأی دهی؛ در پهلوی تذکرهٔ تابعیت، ترتیبات خاص دیگر اصولی و عملی جهت ثبت نام رای دهندگان اتخاذ گردد که مردم به خصوص زنان، از حق رأی دهی محروم نشوند.

ضمیمه ۱: فهرست اشتراک کنندگان مباحث نشست های کارشناسی:

شماره	اسم	اداره مربوطه
1	شریف حسنیار	مسوول برنامه های تلویزیون آریانا
2	رحیم الله سمندر	رییس انجمن ژورنالیستان آزاد افغانستان
3	ضیا بومیا	رییس انجمن رسانه های آسیای جنوبی (SAFMA)
4	خپلواک صافی	رییس نشرات تلویزیون طلوع
5	اجمل عالمزی	نویسنده و ژورنالیست
6	غلام جیلانی ځواک	رییس تلویزیون کابل نیوز
7	زبیر شفیقی	مدیر مسوول روزنامه ویسا
8	دا کتر حبیب الرحمن ننگ	عضو شبکه نهادهای جامعه مدنی افغانستان برای تحکیم روند انتخابات (اکسین)
9	نور الرحمن غرنی	دگروال متقاعد و متنفذ قومی
10	پوهندوی دوکتور عصمت الله سجاد	رییس اتحادیه استادان افغانستان
11	رحمت الله	مسوول ولایتی انتخابات آزاد و عادلانه افغانستان (فیفا)
12	نعیم ایوب زاده	رییس بنیاد انتخابات شفاف افغانستان (تیفا)
13	احسان الله آرینزی	مدیر مسول هفته نامه گنج و عمران
14	پوهنیار شهلا فرید	استاد حقوق وعلوم سیاسی پوهنتون کابل
15	احمدالله ارچیوال	معاون USIP در افغانستان
16	شاه محمود میاخیل	عضو کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی
17	رحیم الله بشارت	کارمند انستیتیوت صلح ایالات متحده
18	جانان عبدالرحیمزی	PEWO
19	ملالی شینواری	مشاور ارشد رییس جمهور
20	وکیل دولت خان	متنفذ قومی
21	محبوب فروتن	رییس اجرائیوی تلویزیون میوند
22	انجینر سید رحیم ستار	معاون موسسه APWO
23	بریالی عمرزی	رئیس موسسه اکرو (ACRO)
24	سید عبدالله افغانی	معاون نهاد عمل برای جوانان
25	غلام حسن گران	رئیس سابق عمومی دارالانشای ولسی جرگه
26	زکریا بارکزی	رییس دیدبان دیموکراسی افغانستان
27	داکتر محمد بشیر فاروق	عضو کمیسیون خاص انتخاباتی
28	صالح محمد صفاری	منتقذ قومی هلمند و مشاور رییس جمهور
29	استاد حمیدالله حاتم	رییس شورای مدنی پروان
30	پوهاند دکتور الف شاه ځدران	استاد پوهنتون کابل
31	پوهنوال لطف الله صافی	استاد پوهنتون کابل
32	دل افروز ځیرک	فعال جامعه مدنی و عضو میرمن بهیر(حرکت خانمها)
33	عبدالمنان نورزی	دگروال متقاعد و متنفذ قومی

34	صفیه صدیقی	رییس موسسه نوښت، سوله او پرمختګ
35	نجیبه ایوبی	رییس کلیدګروپ(TKG)
36	خواجه محمد موسی فریور	استاد حقوق و علوم سیاسی پوهنتون کابل
37	صفی الله ځیر	رییس رادیو و تلویزیون تعلیمی معارف
38	ضیا الحق امرخیل	رییس اسبق دارالانشای کمیسیون مستقل انتخابات
39	صدیق الله توحیدی	معاون کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی
40	داکتر کبیر رنجبر	رییس انجمن حقوقدانان دیموکرات افغانستان
41	هارون میر	رییس موسسه بینا و کارشناس مسایل سیاسی و بین المللی
42	شکریه جلالزی	رییسه موسسه انکشاف و هماهنګی زنان افغان (AWCPO)
43	عبدالله خنجانی	مدیرمسوول تلویزیون یک
44	نجیب شریفی	رییس کمیتۀ مصوونیت خبرنګاران افغانستان
45	شاه سلطان عاکفی	رییس کمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی
46	کاوون کاکړ	عضوکمیسیون خاص اصلاحات انتخاباتی
47	شاه حسین مرتضوی	ادیتور و معاون مدیر مسوول روزنامه هشت صبح
48	صدیق امرخیل	استاد پوهنتون تعلیم و تربیه
49	اکرام افضلی	رییس اجرایی دیدبان شفافیت افغانستان
50	رفیع الله نیازی	سرپرست مرکز مطالعات منطقوی
51	نعیم نظری	مسوول عمومی شبکه جامعه مدنی و حقوق بشر
52	شفیقه حبیبی	رییس انجمن زنان ژورنالیست افغان
53	فهیم دشتی	رییس اجرایی اتحادیه ملی ژورنالیستان افغانستان
54	اباسین نسیمی	فعال جامعه مدنی
55	عزیزالله همدرد	خبرنګار آژانس خبری پژواک
56	گل احمد عظیمی	عضو مشرانوجرګه
57	انجینر زکریا زکریا	عضو ولسی جرګه